

Samfundet S:t Erik
Stockholm

Till:

Stadsbyggnadskontoret

stadsbyggnadskontoret@stockholm.se

YTTRANDE

2023-01-24

Terrasskvarteren i Norra Djurgårdsstaden, del av Hjorthagen 1:3 m.fl, granskning, dnr 2021-12441

Detaljplanen för Terrasskvarteren innehåller fem stora punkthus med bostadsrätter, mellan Bobergsgatan och Gasverkssvägen. Planområdet är utbrutet ur det ursprungliga planförslaget för Kolkajen, vilket var på samråd 2016.

Samfundet S:t Erik poängterade i samrådsyttrande över Kolkajen 2016-06-20 (bilaga 1) att de fem fristående punkthusen var alltför höga och dominerande mot det vackert trädbevuxna Hjorthagsberget. (Vi kommenterade även den oegentliga, eufemistiska benämningen "terrasshus.")

I granskningsförslaget har exploateringen dessvärre ökat än mer. Alla de fem punkthusen har höjts med ytterligare 1–2 våningar. Bebyggelseområdet har utvidgats mot sydöst och mellan punkthusen har det tillkommit två våningar höga länkbyggnader med centrumfunktioner.

Man kan jämföra med stadsbyggnadskontorets ursprungliga "jämförelsealternativ" från 2009 (Fördjupning av MKB Kolkajen, maj 2016, s. 15) där det i det nu aktuella planområdet föreslogs en till Hjorthagsberget och Gasverket väl anpassad bebyggelse, med hushöjder på fyra våningar.

De stora punkthusen är volymmässigt respektlösa även mot det intilliggande världsunika Gasverksområdet, vars internationella betydelse redovisas i Samfundet S:t Eriks kritiska yttrande över detaljplaneförslaget för Gasverket Östra 2022-05-10 (bilaga 2).

Av illustrationer i planbeskrivningen (sid 31f) framgår att kommande bebyggelse i närområdet, särskilt etapperna Kolkajen och Ropsten, är planerad att bli ännu betydligt högre och tätare, med skyskrapor som totalt skulle förändra landskapsbilden och skymma Hjorthagsberget, sett från vattnet och från Lidingö samt från Fisksjöäng i Nationalstadsparken. Gasverkets byggnader skulle till största delen skymmas och helt förlora sin fortfarande centrala betydelse i stadsbilden.

Skyskraporna och den täta bebyggelsen bildar ett kluster på likartat sätt som de aktuella planförslagen för Marievik och Telefonplan. Närheten till en knutpunkt för kollektivtrafik får legitimera en absurd överexploatering utan hänsyn till landskapsbild, närmiljö och kulturhistoriska värden, vilket är oacceptabelt.

Den pågående planeringen av området vid Gasverket och Ropsten strider tveklöst mot riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården och skulle medföra påtaglig skada på riksintresset. Det gäller framförallt ett flertal i riksintressebeskrivningen specificerade särdrag: anpassningen

till naturen, fronten mot vattenrummen, vyerna från viktiga utsiktspunkter och stadssilhuetten med den begränsade hushöjden. Det intilliggande Gasverksområdet är dessutom värdekärna i riksintresset.

Samfundet S:t Erik avstyrker bestämt detaljplanen för Terrasskvarteren och hemställer att en områdesplan för hela området redovisas (inklusive en bebyggelsemodell) innan någon ytterligare detaljplan presenteras och innan detaljplanen för Gasverket Östra antas.

Stockholm 2023-01-24

För Samfundet S:t Erik

Monica Andersson
Ordförande

Fredrik von Feilitzen
Hedersledamot

Bilagor:

1. *Kolkajen, del av Hjorthagen 1:3, samråd om förslag till detaljplan, S-Dp 2013-01629, 2016-06-20.*
2. *Detaljplan för Gasverket Östra, del av Hjorthagen 1:3 m.fl., granskning, S-Dp 2014-12741, 2022-05-10.*

Samfundet S:t Erik
Stockholm

YTTRANDE

Stockholms stadsbyggnadskontor
Registraturen
Box 8314
104 20 Stockholm
stadsbyggnadskontoret@stockholm.se

2016-06-20

Kolkajen, del av Hjorthagen 1:3, samråd om förslag till detaljplan S-Dp 2013-01629

Gasverksområdet är värdekärna i riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården.

The International Committee for the Conservation of the Industrial Heritage (TICCIH) är rådgivare åt UNESCO i industriminnesfrågor och har i skrivelser 2014 och 2015 poängterat att Gasverket dessutom är utan motsvarighet i världen arkitektoniskt och industrihistoriskt.

Det betyder att Gasverket torde kunna utses till världsarv om miljön inte förvanskas. TICCIHs expertutlåtanden nämns märkligt nog inte i den fördjupade miljökonsekvensbeskrivningen (MKB) för Kolkajen.

Enligt miljöbalken ska ett nollalternativ redovisas, med den sannolika utvecklingen om en detaljplan inte genomförs. Nollalternativet för Kolkajen är – på tyvärr inte ovanligt sätt – vinklat och i praktiken snarast meningslöst. Det bedöms absurt nog ”sammantaget innebära en risk för märkbart negativa konsekvenser för kulturmiljön” (Fördjupning av MKB Detaljplan Kolkajen, maj 2016, sid. 22).

Planförslaget innebär att den södra kajen byggs ut mot norr och att en stor rektangulär ö skapas, för att möjliggöra omfattande nybebyggelse. Det görs genom utfyllnader i vattnet (av en annan dignitet än de som nyligen gjorts i Värtahamnen), vilket strider mot de senaste decenniernas praxis i Stockholm och mot riksintresset stadens front mot vattnet.

De karakteristiska gasklockorna och industribyggnaderna är i dag synliga från vattnet och Nationalstadsparken men skulle bli förbyggda. Den ena av de två äldre byggnaderna i planområdet, Tjårfabriken, förlorar sitt samband med det övriga gasverksområdet.

Exploateringen är alltför hög också med avseende på de nya bostäderna. På den artificiella ön föreslås gator som på de smalaste ställena är endast åtta meter breda, mellan hus på sju till åtta våningar. Vid Hjorthagsberget föreslås höga skivhus, eufemistiskt kallade terrasshus, som är alltför dominerande mot det vackert trädbevuxna berget. Den utställda modellen visar dessutom att marken mellan dem plansprängs. Cisternerna på platsen bör i stället bevaras.

Detaljplaneförslaget skulle medföra påtaglig skada på riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården. Den artificiella ön bör utgå och planen bör även i övrigt omarbetas, med respekt för Gasverkets världsunika arkitektoniska och kulturhistoriska värden.

Monica Andersson
Ordförande

Fredrik von Feilitzen
Styrelseledamot

Post- och besöksadress	Telefon	E-kontakt	Postgiro	Bankgiro	Org.nr.
Köpmangatan 5, nb 111 31 STOCKHOLM	08-21 09 24	kansli@samfundeterik.se www.samfundeterik.se	15 70 57 - 1	820-1550	80 2003 - 3950

Samfundet S:t Erik
Stockholm

Stockholms stadsbyggnadskontor
Registraturen
stadsbyggnadskontoret@stockholm.se

YTTRANDE
2022-05-10

Detaljplan för Gasverket Östra, del av Hjorthagen 1:3 m.fl., granskning, S-Dp 2014-12741

Samfundet S:t Erik framhöll i sitt yttrande över samrådsförslaget för Gasverket Östra 2019-09-10 det enastående kulturhistoriska värde som Gasverket representerar och att det industrihistoriskt och arkitektoniskt varit utan motsvarighet internationellt. Samfundet framförde på ett flertal punkter stark kritik mot planförslaget, se bilaga.

Granskningsförslaget innehåller några marginella förbättringar, bl.a. skjuts husen längs Gasverksvägen fram, så att det bildas en glipa mot bergsskärningen ovanför det nedersta våningsplanet. Det för helhetsmiljön synnerligen olämpliga och dominerande höghuset (Hus E) sänks, men endast med tre våningar. Detta hus borde egentligen helt utgå, för att skapa mer friyta, inte minst p.g.a. de helt otillräckliga lek- och grönytorerna för bostadshusens barn (se bl.a. planbeskrivningen sid. 73).

De ur kulturhistorisk synpunkt avsevärda bristerna i planförslaget kvarstår. Ytterligare en har tillkommit i form av rivning av Gasverkets laboratoriebyggnad (Hus 19), som ”ersätts” av ett nytt kontorshus i liv med industribyggnaderna längs Bobergsgatan. Det är åttkantigt, med en sorts inspiration från det tornformade ”Scrubberhuset”, som låg längre västerut och revs omkring 1935 efter en explosion. Rivningen av hus 19 och tillkomsten av det nya kontorshuset kommer ytterligare att försämra läsbarheten och förståelsen av det historiska området.

Samfundets kritik av de många nya öppningar för fönster och entréportar på de historiska industribyggnaderna bekräftas av illustrationerna i detaljplanens kvalitetsprogram, 2022-04-05. Bilderna är dock ofta ”förskönande” genom att de nya fönstren och fönsterbanden visas mörka och inte upplysta.

Det gäller inte minst nya entrépartier och fönsterband på Ferdinand Bobergs ståtliga och välbevarade Kolhus (Hus 29). Kvalitetsprogrammet visar därutöver utseendet efter rivning av Kolhusets östra fasad, där huset byggs till med en ur kulturhistorisk synpunkt oacceptabel, glasad tillbyggnad, där hela väggarna kommer att lysa kvällstid. Själva Kolhuset får därefter ”utgöra en skalfasad till en ny byggnad innanför” i två våningar (citat ur planbeskrivningen sid. 52).

Dessutom måste hela Kolhuset, som består av en komplex bärande stålkonstruktion med trä och tegel, demonteras och sedan återuppföras. Anledningen är att man under hela huset ska bygga ett parkeringsgarage i två våningar och med en stor garageinfart. Så gör man inte med ett unikt, byggnadsminnesklassat hus, som säkerligen kan fortleva och användas på ett mer anpassat sätt! En annan karakteristisk och värdefull byggnad som förvanskas är Ångkraftcentralen (Hus 21), som förses med ett stort antal nya fönster och dessutom nästan total entresolering av två höga rum, pannrummet och turbinrummet.

Konsthögskolans Arkitekturskola gjorde 2006 ett årsprojekt gällande Gasverkets byggnader. En av uppgifterna var att på ett skonsamt sätt återanvända hus 21, vilket löstes genom en ombyggnad till kulturskola, utan nya muröppningar och entresoleringar.

Fortfarande avser man att riva det kultur- och socialhistoriskt värdefulla Marketenteriet (Hus 15/16), vilket Samfundet kommenterat i samrådsyttrandet. (Vi framhöll där att konstnären bakom matsalarnas tre stora panoramamålningar skulle ändras till Ernst Leonard, men namnet har inte korrigerats i planbeskrivningen.)

Rivningsbeslutet motiveras med en utredning från Exploateringskontoret 2021-03-25, som påvisar fuktskador, vilka delvis sammanhänger med att huset sedan länge har stått utan tillräcklig tillsyn. Mängder av andra hus med motsvarande skador har framgångsrikt rustats upp.

Samfundet S:t Erik vidhåller de argument vi framhållit i samrådsyttrandet, med ovanstående kompletteringar. Vi anser att det borde vara en självklarhet att Gasverksområdet behandlas utifrån sina världsunika förutsättningar och inte primärt som ett optimalt utnyttjat exploateringsområde för handel, kontor och bostäder, där de historiska byggnaderna och helhetsmiljön inte behandlas på ett tillräckligt respektfullt sätt.

Gasverket är värdekärna i riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården. Planförslaget för denna den fjärde och sista större delen av området har stora kulturhistoriska brister och Samfundet S:t Erik finner att detaljplanen skulle medföra påtaglig skada på riksintresset och därför måste omarbetas.

Stockholm 2022-05-10

För Samfundet S:t Erik

Monica Andersson
Ordförande

Susanne Ingo
Vice ordförande

Fredrik von Feilitzen
Hedersledamot

Bilaga

Gasverket Östra, del av Hjorthagen 1:3, förslag till detaljplan, sdp 2014-12741, 20190910